

La marxanta, la bruixa del forat del cul del gos

Sant Martí d'Albars

Ubicació

Comarca: Lluçanès
Lloc/Adreça: Sector central del terme municipal
Emplaçament A diferents masies i cases del municipi

Coordenades:

Latitud: 42.02761
Longitud: 2.07386
UTM Est (X): 423332
UTM Nord (Y): 4653257

Classificació

Número de fitxa 08225 - 73
Àmbit: Patrimoni immaterial
Tipologia Tradició oral
Estil / època: Contemporani
Segle XX
Estat de conservació Bo
Notes de conservació: Molts dels veïns més grans del poble recorden la història i la marxanta, que n'és la protagonista.
Protecció Inexistent
Accés Obert
Ús actual: Simbòlic
Titularitat Pública
Autoria de la fitxa Jordi Compte i Marta Homs
Data de registre de la fitxa: dt., 03/10/2006 - 02:00

Descripció

"Aquesta dona que feia de marxanta es guanyava la vida venent roba a les cases de pagès i també a fires i mercats als pobles del Lluçanès. Sempre amb companyia del seu gos. La residència la tenia a Sant Martí d'Albars.

Quan anava d'un lloc a altre i trobava ramats d'ovelles, el gos les bordava tot esgarriant el ramat. Gos i bruixa jugaven amb les ovelles, cosa que feia enfadar molt els pastors. Aquests l'escridassaven i ella els responia:

- Jo sóc el forat del cul del gos.

Tothom la coneixia per aquest nom.

Un dels que m'han explicat la història deia que, quan era molt jovenet, un dia que la mare li va comprar un davantal li va dir:

- A veure, si aquesta peça de roba em surt malament on us puc trobar?

La marxanta li va respondre:

- Aneu on aneu, demaneu per la dona del forat del cul del gos. Tingueu la seguretat que us donaran raó de mi.

Era un xic misteriosa. Quan algú la feia enfadar es venjava provocant alguna malvestat en el bestiar de la casa on l'havien maltractada. Per venjar-se sempre ho feia a través del gos. Algú deia que el gos era ella mateixa, ja que no podia ser que un gos tingués tan enginy per fer trapelleries.

(El més probable era que el gos estigués posseït pel dimoni i, per tant, gos i marxanta eren el mateix ésser, és a dir, la dona tenia dues personalitats: per això, en algunes ocasions el comportament del gos era idèntic al d'una persona).

Els seus poders:

Els conjurs els feia sempre mitjançant les tisores, ja que tenien un poder màgic especial: aturaven les pedregades i curava malalties. Però quan alguna persona la feia enfadar, llavors li provocava dolor o bé li feia caure una forta pedregada damunt dels camps tot malmetent-li l'anyada.

Per parar un temporal agafava tres tisores; dues les posava damunt del palmell de la mà esquerra en forma de creu, la tercera l'agafava amb la mà dreta i mullava la fulla amb saliva. Llavors aixecava el braç i anava caminant endavant i endarrera, i d'esquerra a dreta, tot fent una creu. Ho feia tot arrossegant els peus per tal que la creu quedés ben marcada. Quan acabava aquest ritual, se situava al centre de la creu i, des d'aquest punt i amb les tisores que havia mullat amb saliva, anava fent talls a l'aire, tot murmurant algunes jaculatòries intel·ligibles. Si el temporal no era massa fort, amb tres vegades de fer el ritual complet el temporal ja amainava; si aquest era molt espordidor, llavors calia fer el ritual cinc, set o nou vegades, i el temporal es trencava i no pedregava.

Aquest ritual era indispensable que es fes a l'era on batien cada any; al mateix temps, calia que hi hagués pallers. Si no es donaven aquestes tres circumstàncies, el conjur no tenia cap efecte i el temporal continuava i la pedregada destrossava la collita.

Quan el ritual era per guarir una malaltia també ho feia amb tisores. Posava dues tisores damunt la taula en forma de creu i amb l'altra tallava el mal que patia la persona. Mentre feia aquest ritual anava murmurant jaculatòries. Quan ella acabava la cerimònia el malalt començava a millorar.

Si la malaltia era molt greu llavors calia emprar més tisores. Si emprava cinc tisores, la seva distribució era de la següent forma: dues creus i la cinquena per tallar la malaltia. Si eren set, feia tres creus; i si eren nou, quatre creus i la novena per tallar el mal. El nombre de tisores no podia ser parell; calia que fossin tres, cinc, set o nou.

Per saber si el malalt tenia una malaltia greu sense veure'l procedia de la següent manera. Per exemple, una grip d'aquelles que deixaven les persones a les portes de la mort, a les tres pedretes com en deien la gent del país. Posava en un plat dues tisores en forma de creu, llavors hi afegia aigua fins que tot just cobrís les tisores. Quan tenia això preparat, tot seguit ho posava damunt del fogó, perquè l'aigua s'escalfés, sense arribar a bullir.

Observacions:

(Continuació descripció) A continuació, tirava tres gotes d'oli damunt de l'aigua; si aquestes s'ajuntaven formant un dibuix semblant a la fulla de trèvol, era una grip de les més dolentes que hi pogués haver; si prenien forma de mongeta, eren unes angines fortes; si prenien la forma d'un cercle, només era un constipat fort; si s'ajuntaven però no prenien cap forma definida, llavors es tractava d'un cop d'aire.

Aquests nuclis, independentment de la forma que agafessin, sempre es formaven en el centre de la creu que formaven les tisoires que hi havia dintre el plat cobertes d'aigua. Això servia només per saber la dolença que la persona patia. Quan ja sabia del que es tractava, llavors feia el ritual per tal que el malalt es guarís de la malaltia.

El conjur per trencar aquesta dolença el feia de la següent manera: amb la tercera tisora feia un tall a la figura formada per les gotes d'oli, la partia per la meitat. Si no es tornava a ajuntar, el malalt guaria en vint-i-quatre hores. Això servia per un constipat. Quan més forta era la malaltia més creus calia fer, és a dir, la figura que feia l'oli damunt de l'aigua era tallada tantes vegades com la gravetat que la malaltia requeries. El màxim de talls que es podien fer era de quatre. Quan l'oli estava tallat calia deixar el plat fora del foc en un lloc on ningú el toqués. Si a l'endemà les gotes d'oli continuaven tallades el malalt en tres dies sanaria; en el cas que a les vint-i-quatre hores les gotes tornessin a estar juntes era senyal de malaltia greu. Calia repetir el conjur tantes vegades com fes falta fins a guarir el malalt. Remugava unes jaculatories que mai deixava que ningú les pogués entendre.

Per curar el dolor, dibuixava la silueta de la persona sobre un tros de paper on també escrivia el nom del qui calia curar; tot seguit, posava el paper damunt de dues creus que prèviament havia fet amb quatre tisoires, i amb la cinquena tisora feia un tall a la part del cos afectada pel dolor: tot fent aquest ritual anava recitant l'oració que pertocava al cas.

Just quan acabava el ritual, el pacient ja començava a millorar. Si l'afecció era molt greu calia repetir el ritual durant tres, cinc, set o nou dies, després d'aquests dies el dolor desapareixia (TORRES:2002).

La versió de la llegenda que explica Jordi Torres de com morí la marxanta no coincideix amb els records que en tenen la gent del poble, ja que recorden la marxanta com una dona prima i menuda. La persona, que si era grossa i que fou enterrada portada en un carro fou la cabanyera, que visqué a la Cabanya. La versió continua així:

La mort de la dona

Aquesta dona va morir als primers dels anys de la dècada de 1960. Quan va morir s'esqueia que feien la carretera de Santa Creu de Joglars (Olost) a Santa Eulàlia de Puigoriol (Lluçà). Plovia molt i els camins estaven tan malament que era pena de la vida el caminar per aquells camins tan enfangats.

Era una dona molt grossa. El capellà preguntà:

- Oscala! Com ho farem per portar aquesta dona amb el que pesa i el temps que fa?

Un dels veïns trobà la solució:

- Per això no cal preocupar-se. Jo tinc un tractor i remolc. Si li sembla bé, la carreguem al remolc i llestos.

Va ser el primer difunt que no van portar a pes de braços. La persona que la va portar amb el tractor al cementiri se sorprengué de la rigidesa del seu cos. Una dona que no havia fet mai res més que caminar i rondar món, no estava quasi mai aposentada en un lloc. Era una autèntica rodamón, però el dia del seu enterrament no movia ni peu ni cama; tampoc no va fer servir l'escombra per anar al cementiri. Va haver de ser un tractor que la hi portés."

Història

Com s'explica en aquesta història, la marxanta del forat del cul del gos va viure a Sant Martí d'Albars, tot i que la seva professió l'obligava a viatjar, i també va morir-hi als anys 60 del segle XX. En algunes cases i masies de Sant Martí d'Albars encara recorden el pas de la marxanta, com a cal Ferrer de la Blava, on s'hi

havia quedat a dormir en algunes ocasions.

Bibliografia

TORRES, J. Bruixes a la Catalunya interior, Farell, 2002

